

Orta Yaş ve Üstü Yetişkinlerin Günlük Yaşamda İnternet Kullanma Durumlarının İncelenmesi

Bariş ATAKIŞI¹ & Şefika Feza ORHAN²

Received: June, 6, 2020 ~ Accepted: August, 28, 2020

Online Published: September, 7, 2020

Suggested Citation: Atakışı, B., & Orhan, F. Ş. (2020). Orta Yaş ve Üstü Yetişkinlerin Günlük Yaşamda İnternet Kullanma Durumlarının İncelenmesi. *YILDIZ Journal of Educational Research*, 5(1), 1-26. DOI: 10.51280/yjer.2020.001

Abstract

Nowadays, digital literacy skills have become necessary for all individuals, as digital technologies affect all areas of life intensely. Especially individuals aged 45-50 and over, born at a time when digital technologies were not widespread, are more disadvantaged than other age groups today. This study aimed to determine the digital literacy needs of individuals in this age group to contribute to design digital literacy education programs for them. The research data were collected from 239 volunteer participants in the study through face-to-face interviews with a questionnaire developed by the researchers. The participants' need for help while using the Internet, their purpose of using the Internet, and their willingness to improve their digital skills were analyzed according to 35-49, 50-64 and 65+ age groups. Percentage, frequency and chi-square statistics were used to analyze the data. The study's findings show that 39.5% of the participants aged 65 and over, 28% of the participants in the 50-64 age group, 17.5% of the participants in the 35-49 age group receive help while using the Internet. Besides, it was found that the desire to take training to develop digital skills was 57.3% in the 35-49 age group, 41.5% in the 50-64 age group and 37.2% in the 65+ age group. These findings reveal that the educational demands of adults in these age groups for the development of digital skills is a need to be taken into account.

Keywords: Digital Literacy, Internet Usage, Adult Education, Older Adults, Digital Skills

¹ Corresponding author: Bariş Atakışı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü e-mail: b.atakisi88@gmail.com

² Prof. Dr. Feza Orhan, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü. e-mail: feza.orhan@gmail.com

Bu makale, 2020 yılında Prof. Dr. Feza Orhan'ın danışmanlığında Bariş Atakışı tarafından tamamlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Öz

Dijital teknolojilerin hayatın her alanını yoğun bir biçimde etkilemesi neticesinde dijital okuryazarlık becerileri tüm bireyler için günümüzde gerekli hale gelmiştir. Özellikle dijital teknolojilerin yaygın olmadığı bir zamanda dünyaya gelmiş olan 45-50 yaş ve üstü bireyler günümüzde diğer yaş gruplarına göre daha dezavantajlı durumdadırlar. Bu araştırmada bu yaş grubu bireylerin dijital okuryazarlığa yönelik ihtiyaçları tespit edilerek, dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimlerin nasıl tasarlanması gerektiğine ışık tutulacağı düşünülmektedir. Araştırma verileri gönüllülük usulü ile araştırmaya katılan 239 bireyden yüzüze görüşme ile birebir araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formu ile toplanmıştır. Veriler toplanarak orta yaş ve üstü bireylerin günlük yaşamda İnternet'i kullanırken yardım alma durumları, İnternet kullanım amaçları ve dijital becerilerini geliştirmeye yönelik istekleri 35-49, 50-64 ve 65+ yaş gruplarına göre karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve ki-kare istatistiklerinden yararlanılmıştır. Araştırmada 65 yaş ve üstündeki katılımcıların %39,5'inin, 50-64 yaş grubundaki katılımcıların %28'inin, 35-49 yaş grubundaki katılımcıların %17,5'inin İnternet'i kullanırken yardım aldıkları, bu becerilerini geliştirmek için kursa katılma isteğinin 35-49 yaş grubunda %57,3, 50-64 yaş grubunda %41,5, 65 yaş ve üstünde %37,2 olduğu bulunmuştur. Bu bulgular bu yaş gruplarındaki yetişkinlerin dijital becerilerin geliştirilmesine yönelik eğitim taleplerinin dikkate alınması gereken bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, İnternet Kullanım Durumu, Dijital Okuryazarlık, Yetişkin Eğitimi, Dijital Beceriler

Giriş

Dijital okuryazarlık kavramı ilk defa 1997 senesinde Paul Gilster tarafından kullanılmıştır. Gilster'e (1997) göre dijital okuryazarlık bilgisayar üzerinden sunulan birden çok biçimdeki bilgiyi anlama ve kullanma becerisidir. Gilster, dijital okuryazarlığı araç olarak bilgisayar ile sınırlandırmış ve ulaşılan bilgiyi eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmenin önemine vurgu yapmıştır. Bu sebeple, dijital okuryazar bireylerin bilgisayar ekranında gördüklerini anlamlandırarak okuyabilme becerisine sahip olduklarını belirtmiştir (Gilster, 1997). İlerleyen yıllarda benzer tanımlamalar yapılmış ve bilgisayar gibi belirli bir araçtan bağımsız olarak dijital kaynaklara ulaşmanın ve dijital teknolojileri amaca uygun biçimde kullanmayı bilmenin dijital okuryazarlık becerilerine dahil edildiği görülmüştür (Eshet, 2004; Hague ve Payton, 2010; Martin, 2005). Yapılan tanımlarda bazı farklılıklar olsa da dijital okuryazar

bireylerin dijital teknolojileri kullanarak içeriği ve bilgiyi bulma, değerlendirme, üretme ve kullanma becerilerine sahip olmaları tanımı üzerinde uzlaşma olduğu görülmektedir (Walton, 2016).

Dijital teknolojiler insanların bilgiye kolay bir biçimde ulaşmalarını ve birçok günlük yaşam aktivitesini daha rahat ve hızlı bir biçimde gerçekleştirmelerini mümkün kılmaktadır. İnternet'ten alışveriş, İnternet bankacılığı, e-devlet ve e-sağlık uygulamaları gibi teknolojik hizmetler günümüz dünyasında insanlara büyük kolaylıklar sağlamakta ve günlük yaşamının temel gereksinimlerinden biri haline gelmektedir. Dolayısıyla, tüm bireylerin dijital teknolojileri etkili bir biçimde kullanabilmeleri için gerekli olan okuryazarlık becerilerini edinmeleri önemli görülmekte ve eğitim-öğretim sürecinin ilk yıllarından itibaren okullarda teknoloji kullanma becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ancak, dijital okuryazarlık becerilerinin sadece çocuklar ve genç yetişkinler için gerekli olduğu düşünülmemelidir. Gençler gibi teknolojiyle erken yaşlarda tanışmamış ve eğitim-öğretim hayatlarında dijital okuryazarlık becerilerini edinememiş yetişkinlerin ve yaşlıların özellikle günlük yaşam aktivitelerini bağımsız bir biçimde yapabilmeleri açısından dijital okuryazarlık becerileri gerekli görülmektedir. Ancak, alanyazındaki sınırlı sayıdaki araştırmalarda elde edilen bulgular, ileri yaşlardaki yetişkinlerin genç yetişkinlere göre teknolojiyi daha az kullandıklarını göstermektedir (Heart ve Kalderon, 2013; Olson vd., 2011; Vroman, Arthanat ve Lysack, 2015). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) önemli bir parçası olan İnternet'in ileri yaşlardaki bireyler tarafından kullanım oranları da düşük düzeydedir. Avrupa Komisyonu'nun 2019 yılında yayınlamış olduğu İnternet servislerinin kullanımına ilişkin rapora göre Avrupa'da İnternet'i hiç kullanmamış olanların oranı 65-74 yaş grubunda %37 iken 16-24 yaş grubunda %1'den azdır (DESI, 2019). Türkiye'de İnternet kullanıcısı yetişkinlerin ve yaşlıların oranlarına dair istatistikler Avrupa'da yapılan araştırmalardan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Türkiye'de İnternet kullanan yetişkinlerin ve yaşlıların oranında önemli bir artış görülmekle birlikte daha genç yaş gruplarına kıyasla İnternet kullanım oranları düşük düzeydedir. 2019 yılında Türkiye'de İnternet kullanan 25-34 yaş arası bireylerin oranı %91,7 iken İnternet kullanan 65-74 yaş arası bireylerin oranı %19,8 olarak bulunmuştur (TÜİK, 2019a).

Alanyazın incelendiğinde genç bireylerin dijital okuryazarlık becerilerini konu alan birçok çalışmaya rastlamak mümkündür (Bekker vd., 2015; Bulfin ve North, 2007;

Kimbell-Lopez vd., 2016; Marsh, 2005; Porat, Blau ve Barak, 2018; Yontar, 2019). Ancak, ileri yaşlardaki yetişkinlerin dijital okuryazarlık becerilerini inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir (Blažič ve Blažič, 2020; Castilla vd., 2018; Tirado-Morueta vd., 2018). Dijital araçları günlük yaşamda ihtiyaçları doğrultusunda etkili bir biçimde kullanabilmeleri için yetişkinlerin ve yaşlıların dijital okuryazarlık becerilerini ve bu konudaki eğitim gereksinimlerini konu alan çalışmaların daha çok yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Üstelik dünyada ve Türkiye’de nüfusun hızla yaşlanması yetişkinlerin ve yaşlıların dijital okuryazarlık becerileri üzerine yapılacak çalışmaları daha da önemli hale getirmektedir.

Sağlık ve teknoloji alanındaki büyük gelişmeler ve buna bağlı olarak yaşam koşullarının geçmiş yüzyıllara göre iyileşmesi nedeniyle insan ömrü bir önceki yüzyıla göre yaklaşık iki kat uzamıştır. Bir yüzyıl öncesinde insan ömrü ortalama 40 yıl iken günümüzde insan ömrü 80 yıla kadar ulaşmaktadır (Tufan, 2003). Bunun sonucunda dünya genelinde yaşlı birey sayısı yükselmiş ve yaşlılık hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için önemli bir olgu haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler’in (BM) 2019 yılında yayınlamış olduğu dünya nüfus beklentilerine ilişkin raporunda dünya genelinde 65 yaş ve üstü bireylerin en hızlı artış gösteren yaş grubu olduğu belirtilmektedir (UN, 2019). Dünya genelinde 65 yaş ve üstü nüfusun hızla artması ve doğum oranlarının düşüş göstermesi ile birlikte dünyada ilk defa 65 yaş ve üstü bireylerin sayısı 0-4 yaş grubunu geçmiştir (UN, 2019). Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre 2025 yılında Almanya, İtalya ve Japonya gibi ülkelerdeki 60 yaş ve üstü insanların sayısının ciddi bir oranda artacağı ve ülke nüfusunun 3/1’ini oluşturacağı tahmin edilmektedir (WHO, 2002).

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’deki yaşlı nüfus oranı da hızlı bir artış göstermektedir. Brezilya, Endonezya, Hindistan ve Meksika gibi ülkelerle birlikte Türkiye dünyadaki en hızlı yaşlanan ülkelerden biri konumundadır (Pruchno, 2017). Türkiye’deki yaşlı nüfus oranı diğer yaş gruplarına göre yüksek bir artış göstermekte ve önümüzdeki 10 yıllık süreçte 65 yaş ve üstü nüfusun Türkiye’de ilk defa çocuk nüfusundan daha fazla olacağı tahmin edilmektedir (TÜİK, 2018). Birleşmiş Milletler’in yaptığı bir sınıflamaya göre, 65 yaş ve üzeri nüfus oranı %7 ile %10 arasındaki ülkeler “yaşlı toplum” olarak isimlendirilmektedir (Kalınkara, 2016; Özkul ve Kalaycı, 2015). Türkiye %9,1 yaşlı nüfus oranı ile “yaşlı toplum” olarak

nitelendirilen ülkeler arasında yerini almaktadır (Arun, 2018; TÜİK, 2019b). Yapılan nüfus projeksiyonlarına göre, Türkiye'deki 65 yaş ve üstü nüfus oranı 2023 yılında %10,2'ye yükselecektir (TÜİK, 2019b).

Devamlı bakım ihtiyacı olan insan sayısındaki yükseliş ilerleyen yıllarda sağlık kurumlarının yetersiz kalmasına ve ekonomik sorunların oluşmasına neden olabileceği için yaşlıların karşılaştıkları sorunlara çeşitli çözüm yolları sunabilmek gerekmektedir (Terkeş ve Bektaş, 2016). Bu noktada dijital teknolojiler, insan yaşamına getirdiği birçok imkan ile nüfusun yaşlanması sonucu oluşabilecek sorunları çözme potansiyeline sahiptir. Başta bilgiye kolay ulaşım ve iletişim imkanları olmak üzere birçok günlük yaşam aktivitesinin yapılması dijital teknolojiler ile mümkün olmaktadır. İnternet üzerinden alışveriş yapmak, bankacılık işlemleri yapmak, doktordan randevu almak, bilgi aramak ve sosyal medya ile diğer insanlarla iletişim kurmak bu aktiviteler arasındadır.

Araştırmanın Amacı

Dijital teknolojilerin yetişkin ve yaşlılara sağladığı imkanlar incelendiğinde İnternet teknolojisinin ön plana çıktığı görülmektedir. Alanyazındaki bu alanda yapılan sınırlı çalışmalarda yetişkin ve yaşlıların bilgisayar kullanım amaçları olarak ilk sırada İnternet'in yer aldığı bulgulanmıştır (Kert, Orhan ve Yılmaz, 2009; Mayhorn vd., 2004). Dolayısıyla, yetişkin ve yaşlı bireyleri tanımlama özelliği açısından bu çalışmada, dijital okuryazarlık kavramı, Ng (2012) tarafından tanımlanan bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarının günlük kullanımı için gerekli olan teknik beceriler boyutuyla ele alınarak, orta yaş ve üstü yetişkinlerin günlük yaşamda İnternet kullanma durumlarını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur:

1. 35 yaş ve üstü yetişkinlerin İnternet'i kullanabilme durumlarına yönelik dağılım nasıldır?
2. 35 yaş ve üstü yetişkinlerin İnternet'i kullanırken yardıma ihtiyaç duyma durumları yaş gruplarına göre farklılık göstermekte midir?
3. 35 yaş ve üstü yetişkinlerin dijital becerilerini geliştirmeye yönelik kurslara katılma istekleri nedir; yaş gruplarına göre farklılık göstermekte midir?

4. 35 yaş ve üstü yetişkinlerin İnternet kullanım amaçları nedir; yaş gruplarına göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Orta yaş ve üstü yetişkinlerin günlük yaşamda İnternet kullanma durumlarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma, betimsel bir çalışma niteliği taşımaktadır. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul'da yaşayan ve gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen ve kolay ulaşılabilir özellikteki 35 yaş ve üstü bireylerden oluşmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı verileri incelendiğinde İstanbul'da yaşayan 35 yaş ve üstü bireylerin sayısının 7.159.225 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2019d). Dolayısıyla, evrenin büyüklüğüne dair ulaşılan bu sayısal bilgi araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 239 katılımcının evreni temsil yeteneğinin kısıtlı olduğunu göstermektedir.

Verilerin toplanması amacıyla alanyazındaki ilgili çalışmalardan faydalanılarak araştırmacılar tarafından anket formu geliştirilmiştir. Anket formu Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi anabilim dalında öğretim üyesi olan bir konu uzmanı ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi anabilim dalında öğretim üyesi olan iki konu uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Ankette yer alan İnternet kullanım amaçlarına ilişkin soruda bahsedilen kavramların (ör. çevrimiçi eğitim) orta yaş ve üstü bireyler tarafından daha doğru anlaşılabilmesi için üç uzmanın da ortak olarak sunduğu öneriler doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır. Bilgisayar ve İnternet'in günlük yaşamdaki rolüne ilişkin bir soru uzmanlar tarafından yetişkinlere uygun bulunmamış ve anketten çıkarılmıştır. Ayrıca, iki uzmanın uygun gördüğü altı maddede bir uzmanın önerileri doğrultusunda yazım ve dilbilgisi açısından değişiklikler yapılmıştır. Bir sonraki süreçte pilot uygulamaya geçilmiş ve 10 katılımcıya yüz yüze anket uygulanmıştır. 10 kişiyle yapılan pilot uygulama sırasında katılımcıların anketin uzunluğu ile ilgili yaşadıkları zorluklar değerlendirilerek anket yapısında değişiklikler yapılmıştır. İnternet kullanım amaçlarına ilişkin soruda her bir uygulama için sorulan kullanım sıklıkları anketten çıkarılarak sadeleştirme yapılmıştır. Son hali verilen anket formu ile veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasına Aralık 2019 tarihinde başlanmış ve üç ay sürmüştür. Anket katılımcılara yüz yüze uygulanmıştır. Anketteki yazıları

okumakta zorluk çeken 65 yaş ve üstündeki katılımcılara anket soruları araştırmacı tarafından tek tek okunmuştur. Anket öncesinde gönüllü katılım formu ile katılımcılara araştırmanın amacı, yapısı ve muhtemel süresi ile ilgili bilgi verilmiş ve araştırmaya rıza gösterdikleri beyanı alınmıştır.

Katılımcılar

Çalışmanın katılımcıları İstanbul'da yaşayan 35 yaş ve üstü yetişkin bireylerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 239 birey ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Tablo-1'de katılımcıların demografik özellikleri, İnternet'i kullanım sıklıkları ve İnternet'e girmek için kullandıkları araçlar gösterilmektedir.

Tablo 1

Katılımcıların demografik özellikleri, İnternet'i kullanım sıklıkları ve İnternet'e girmek için kullandıkları araçlar

		f	%
Yaş Grubu	35-49	103	43,1
	50-64	82	34,3
	65+	54	22,6
	Toplam	239	100
Cinsiyet	Kadın	149	62,3
	Erkek	90	37,7
	Toplam	239	100
Eğitim Düzeyi	İlköğretim	25	10,5
	Lise	61	25,5
	Yükseköğretim	153	64
	Toplam	239	100
Yaşama Biçimi	Tek başına	31	13
	Eş ve/veya çocuklar ile birlikte	173	72,4
	Aile üyeleri (anne,baba,kardeş) ile birlikte	22	9,2
	Huzurevi	13	5,4
	Toplam	239	100
Çalışma Durumu	Çalışmıyor	40	16,7
	Emekli	89	37,2
	Çalışıyor	110	46
	Toplam	239	100
İnternet'i Kullanım Sıklıkları*	Her gün çok sıklıkla	133	58,3
	Her gün ara ara	75	32,9
	Haftada birkaç kez	4	1,8
	Haftada en az bir kere	1	0,4
	İhtiyacım oldukça	15	6,6
	Toplam	228	100
İnternet'e Girmek	Akıllı telefon	225	98,7

İçin Kullanılan Araçlar (n=228)**	Bilgisayar	143	62,7
	Tablet	63	27,6

*İnternet kullanıcısı olan 228 katılımcının verileri gösterilmektedir.
**İnternet kullanıcısı katılımcılar birden çok aracı kullanabilmektedirler.

Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerin yapılmasında yüzde, frekans ve ki-kare analizlerinden yararlanılmıştır. Analizlerde üç yaş grubu karşılaştırıldığı için birinci tür hatanın (alfa hatası) kontrol edilmesi amacıyla bonferroni düzeltmesi yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi, eşzamanlı çoklu karşılaştırmalarda birinci tür hata riskinin test edilen hipotez sayısına bölünmesi ile gerçekleştirilmektedir (Doğan ve Doğan, 2014).

Bulgular ve Yorum

35 Yaş ve Üstü Yetişkinlerin İnternet’i Kullanabilme Durumları

Araştırmanın birinci sorusu 35 yaş ve üstü yetişkinlerin İnternet’i kullanabilme durumlarını belirlemeye yöneliktir. Tablo-2’de katılımcıların İnternet’i kullanma durumlarına yönelik dağılımları sunulmaktadır.

Tablo 2

Katılımcıların İnternet’i kullanabilme dağılımları

İnternet’i kullanabilme durumu	f	%
Kendi başına kullanabiliyor	170	71,1
Birisinin yardımı ile kullanıyor	58	24,3
Kullanmayı bilmiyor	11	4,6
Toplam	239	100

239 adet katılımcının, %24,3’ü İnternet’i ancak “birisinin yardımı ile” kullanabildiğini ve %4,6’sı da “kullanmayı bilmediği”ni belirtmiştir. Bu iki seçenekteki bulguyu topladığımızda katılımcıların %28,9’unun İnternet’i ihtiyaçları doğrultusunda kendi başlarına kullanamadıkları görülmektedir. Diğer taraftan katılımcıların %71,1’i ise İnternet’i kendi başına kullanabilmektedir. Bu bulgular, 35 yaş ve üstü yetişkinlerde İnternet’i kullanma oranının yüksek olduğunun göstergesi olmakla birlikte katılımcıların yaklaşık üçte birinin (%28,9) İnternet’i yardımla

kullanabilmesi dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine ihtiyaç ve dikkate alınması gereken büyüklükteki bir grup olduğunu göstermektedir.

Devam eden tablolarda İnternet'i kullanmayı hiç bilmediğini belirten 11 katılımcıya İnternet kullanımına ilişkin sorular yönetilmemiştir. Bunun yerine, İnternet'i kullanmayı öğrenmek isteyip istemedikleri ve öğrenmek istememe sebepleri sorulmuş ve bulgular Tablo-5'de verilmiştir.

35 Yaş ve Üstü Yetişkinlerin İnternet'i Kullanırken Yardıma İhtiyaç Duymalarının Yaş Gruplarına Göre Farklılaşma Durumları

Araştırmanın ikinci sorusu 35 yaş ve üstü yetişkinlerin İnternet'i kullanırken yardıma ihtiyaç duymalarının yaş gruplarına göre farklılaşma durumlarını belirlemeye yöneliktir. Katılımcıların İnternet'i kullanırken yardım alma durumlarının yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığına dair ki-kare analizleri Tablo-3'de sunulmaktadır.

Tablo 3

Katılımcıların İnternet'i kullanırken yardıma ihtiyaç duyma durumununun yaş gruplarına göre ki-kare sonuçları

Birisinin yardımı ile kullanıyor	Yaş Grubu			Toplam	χ^2	sd	p	*p
	35-49	50-64	65+					
Evet	f	18	23	17	58			
	%	%17,5	%28	%39,5				
Hayır	f	85	59	26	170			
	%	%82,5	%72	%60,5				
Toplam	f	103	82	43	228			
	%	%100	%100	%100				
Yaş Grupları /Post-hoc – ki kare				35-49 ve 50-64	2,959	1	.085	.255
				50-64 ve 65+	1,710	1	.191	.573
				35-49 ve 65+	8,099	1	.004	.012

*Bonferroni düzeltmesi

Tablo-3'deki bonferroni düzeltmesi ile yapılan ki-kare testi sonuçları incelendiğinde yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğu ve yaş grupları arasındaki bu farklılığın 65 yaş ve üstü ile 35-49 yaş grupları arasında olduğu görülmektedir. Buna göre, 65 yaş ve üstü ile 35-49 yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0.05$). 65 yaş ve üstündeki katılımcıların %39,5'i yardımla İnternet'i kullanabilirken, 35-49 yaş grubundaki

katılımcıların sadece %17,5'inin İnternet'i kullanırken yardım aldıkları görülmektedir. 65 yaş ve üstündeki katılımcıların İnternet'i kullanırken 35-49 yaş gruplarındaki katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha fazla yardıma ihtiyaç duyması 65 yaş ve üstündeki katılımcıların dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için desteklenmesi gerektiğinin göstergesidir. Hazer ve Kılınc (2009)'ın çalışmasında da 65 yaş ve üstü bireylerin teknolojik araçları kullanırken 64 yaş ve altındaki yaş gruplarına göre daha çok yardım aldıkları ve teknolojik cihazlar hakkında daha az bilgi sahibi oldukları görülmüştür. 65 yaş ve üstündeki bireyler dijital teknolojilerle okul çevresi veya mesleki yaşam dışında tanıştıkları ve kendi olanakları ile öğrendikleri için diğer yaş gruplarına göre günümüzde daha dezavantajlı olabileceği düşünülmektedir.

35 Yaş ve Üstü Yetişkinlerin Dijital Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Kurslara Katılma İstekleri ve Yaş Gruplarına Göre Katılma İsteklerinin Farklılaşma Durumları

Araştırmanın üçüncü sorusu 35 yaş ve üstü yetişkinlerin dijital becerilerini geliştirmeye yönelik kurslara katılma istekleri ve yaş gruplarına göre katılma isteğinin farklılık gösterip göstermediğine yöneliktir.

İnternet kullanıcısı yetişkinlerin dijital becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programlarına katılma istekleri yaş gruplarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo-4'de İnternet kullanıcısı olan 228 katılımcının dijital becerilerini geliştirme isteklerine ilişkin soruya verdikleri cevaplar yaş gruplarına göre analiz edilmektedir.

Tablo 4

Katılımcıların dijital becerilerini artırma isteklerinin yaş gruplarına göre ki-kare sonuçları

Dijital becerilerini geliştirmeye yönelik kurslara katılmak istiyor	Yaş Grubu				Toplam	χ^2	sd	p	*p
	35-49	50-64	65+						
Evet	f	59	34	16	109				
	%	%57,3	%41,5	%37,2	%47,8				
Hayır	f	44	48	27	119				
	%	%42,7	%58,5	%62,8	%52,2				
Toplam	f	103	82	43	228				

	%	%100	%100	%100	%100				
Yaş Grupları /Post-hoc -ki kare				35-49 ve 50-64	4,569	1	.033	.099	
				50- 64 ve 65+	0,213	1	.645	1.935	
				35-49 ve 65+	4,893	1	.027	.081	

*Bonferroni düzeltmesi

Tablo-4'deki bonferroni düzeltmesi ile yapılan ki-kare testi sonuçlarına göre yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Bununla beraber, "Dijital becerilerinizi artıracak ücretsiz bir eğitim programına katılmak ister misiniz?" sorusuna en yüksek oranda "Evet" cevabını veren yaş grubunun %57,3 oranı ile 35-49 yaş grubu olduğu görülmektedir. En düşük ama gene de yüksek diyebileceğimiz bir oranda, "Evet" cevabı veren yaş grubu ise %37,2 oranı ile 65 yaş ve üstüdür. Bu bulgu yaşın ilerlemesiyle birlikte eğitime katılma isteğinde düşüşün gözlemlendiğini ve orta yaşta bireylerin dijital becerilerini geliştirmeye daha çok eğilimli olduklarını göstermektedir. Tablo-4'de görüldüğü üzere dijital becerilerini artırmak için eğitim programına katılmak isteyen 50-64 yaş grubundaki katılımcıların oranı (%41,5) ile 65 yaş ve üstündeki katılımcıların oranı (%37,2) çok düşük değildir. Özellikle 65 yaş ve üstünde %37,2 oranı ile eğitime katılmak isteyenlerin bulunması 65 yaş ve üstündeki bireylere yönelik yapılacak dijital okuryazarlık eğitimlerine de talep gelebileceğini göstermektedir. Bu araştırmada İnternet kullanıcısı 65 yaş ve üstü bireylerin tüm katılımcılar arasındaki oranı %18 civarındadır. Buna rağmen, 65 yaş ve üstü katılımcılardan eğitim talebinin olması da dikkat çekicidir. Dolayısıyla, daha büyük bir kitleye ulaşılması durumunda bu yaş aralığında daha fazla eğitime katılmak isteyenlerin olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan 65 yaş ve üstü 11 kişi bugüne kadar İnternet'i hiç kullanmadığını belirtmiştir. İnternet'i kullanmayı bilmeyen 11 katılımcıya İnternet'i öğrenmek isteyip istemedikleri sorulmuş katılımcılardan sadece 1 kişi İnternet'i öğrenmek istediğini, 6'sı "beceremem çünkü bu yaştan sonra çok zor", diğer 4 katılımcı ise "gerek yok, istemiyorum" cevaplarını vermişlerdir.

Devamında 11 katılımcıya İnternet'i bugüne kadar neden öğrenemedikleri sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevaplar tablo-5'de gösterilmektedir.

Tablo 5*Katılımcıların İnternet’i öğrenmelerine engel olan faktörler*

İnternet’i öğrenmeye engel olan faktörler	Evet		Hayır		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çevremde bana İnternet’in nasıl kullanılacağını öğretecek kimse olmadığı için öğrenmedim.	3	27,3	8	72,7	11	100
Yaşadığım yerde İnternet bağlantısı olmadığı için öğrenmedim.	4	36,4	7	63,6	11	100
Bilgisayar/Akıllı telefonların kullanımı çok karmaşık olduğu için öğrenmedim.	4	36,4	7	63,6	11	100
İnternet’te yazıları okumakta zorluk çektiğim için öğrenmedim.	3	27,3	8	72,7	11	100
İnternet’i güvenli bir yer olarak görmediğim için öğrenmedim.	3	27,3	8	72,7	11	100
İnternet’te vakit geçirmeyi bir zaman kaybı olarak düşündüğüm için öğrenmedim.	3	27,3	8	72,7	11	100
Hata yapıp bilgisayarı/akıllı telefonu bozmaktan korktuğum için öğrenmedim.	4	36,4	7	63,6	11	100
Bilgisayar veya İnternet’in pahalı olması nedeni ile kullanmıyorum ve öğrenmedim.	1	9,1	10	90,9	11	100
İnternet’i kullanma konusunda kendime güvenim olmadığı için öğrenmedim.	4	36,4	7	63,6	11	100
Sağlık sorunlarımdan dolayı öğrenmedim.	0	0	11	100	11	100
İnternet’e ihtiyaç duymadığım için öğrenmedim.	8	72,7	3	27,3	11	100
Diğer (açık uçlu seçeneğe verilen cevaplar)						
“Genç işidir. İnsanın 50’sinden sonra bir şeyler öğrenmesi zor oluyor.”						
“Zaman ayıramadım.”						
“Dışarda yaşasaydım (Huzurevi dışında) ondan faydalanırdım. Çok güzel birşey çünkü.”						
“Merak sarmadı. Çocuğum bana gösterdi ama ben istemedim. İnsanlardan çok alışkanlık yaptığımı duydum. Benim zamanım yok zaten.”						

Tablo-5 incelendiğinde 11 katılımcıdan 8 katılımcının İnternet’e ihtiyaç duymadığı ve bu sebepten dolayı İnternet’i öğrenmek istemediği görülmektedir. Baran, Kurt ve Tekeli (2017)’nin çalışmasında da yaşlı bireyler tarafından İnternet kullanmama sebebi olarak “gerek duymamak” ifadesinin en çok verilen cevap olduğu bulunmuştur. Benzer olarak Tekedere ve Arpacı’nın (2016) çalışmasında orta yaş ve yaşlı bireylerin %80’6’sı İnternet kullanmayı öğrenmek istememektedirler. Ancak, yaşlı bireylerin İnternet’i kullanmaya ihtiyaç duymamalarının altında farklı nedenler olabilir. Milward (2003) yaşlıların dijital beceri eksikliğinin İnternet kullanımında birincil engel olduğunu ve nesiller arasında oluşan dijital beceri farklılığının yaşlılar tarafından İnternet’in gençlere özgü bir teknoloji olarak algılanmasına neden olabileceğini söylemektedir. Katılımcıların Tablo-5’de verdikleri cevaplarda görüldüğü üzere bir adet

katılımcı İnternet’i öğrenmek istememe sebebi olarak “Genç işidir. İnsanın 50’sinden sonra bir şeyler öğrenmesi zor oluyor” ifadesini kullanmıştır. Dolayısıyla, yaşlıların İnternet’i kullanmama sebeplerinden biri İnternet’in gençlere özgü bir teknoloji olduğunu düşünmeleri olabilir. Ancak, yaşlıların İnternet’i öğrenmek istememe nedenlerinin farklı boyutları olabileceği için bu konuda daha derinlemesine çalışmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

35 Yaş ve Üstü Yetişkinlerin İnternet Kullanım Amaçları ve Yaş Gruplarına Göre Kullanım Amaçlarının Farklılaşma Durumları

Katılımcılara İnternet’i hangi amaçlar doğrultusunda kullandıkları sorulmuş ve İnternet kullanım amaçları yaş gruplarına göre karşılaştırılmıştır. Tablo-6’da İnternet kullanım amaçlarına ilişkin oranlar yaş gruplarına göre gösterilmektedir.

Tablo 6

İnternet kullanım amaçlarının yaş gruplarına göre karşılaştırılması

Kullanım amaçları		Yaş Grupları						Toplam	
		35-49		50-64		65+			
		f	%	f	%	f	%	f	%
E-posta göndermek/almak	Evet	101	98,1	72	87,8	31	72,1	204	89,5
	Hayır	2	1,9	10	12,2	12	27,9	24	10,5
Sosyal medya kullanımı	Evet	98	95,1	78	95,1	36	83,7	212	93
	Hayır	5	4,9	4	4,9	7	16,3	16	7
Mesajlaşma	Evet	103	100	81	98,8	42	97,7	226	99,1
	Hayır	0	0	1	1,2	1	2,3	2	0,9
Görüntülü arama ve konuşmak	Evet	102	99	76	92,7	39	90,7	217	95,2
	Hayır	1	1	6	7,3	4	9,3	11	4,8
İnternet’ten alışveriş	Evet	91	88,3	62	75,6	19	44,2	172	75,4
	Hayır	12	11,7	20	24,4	24	55,8	56	24,6
İnternet bankacılığı işlemleri	Evet	86	83,5	60	73,2	23	53,5	169	74,1
	Hayır	17	16,5	22	26,8	20	46,5	59	25,9
İnternet üzerinden doktor randevusu	Evet	90	87,4	67	81,7	29	67,4	186	81,6
	Hayır	13	12,6	15	18,3	14	32,6	42	18,4
İnternet üzerinden rezervasyon	Evet	82	79,6	63	76,8	26	60,5	171	75
	Hayır	21	20,4	19	23,2	17	39,5	57	25
İnternet’te TV izlemek	Evet	82	79,6	63	76,8	22	51,2	167	73,2
	Hayır	21	20,4	19	23,2	21	48,8	61	26,8
İnternet’ten müzik dinlemek	Evet	101	98,1	79	96,3	31	72,1	211	92,5
	Hayır	2	1,9	3	3,7	12	27,9	17	7,5
İnternet’ten video/film izlemek	Evet	99	96,1	74	90,2	27	62,8	200	87,7
	Hayır	4	3,9	8	9,8	16	37,2	28	12,3
İnternet’te oyun oynamak	Evet	73	70,9	45	54,9	13	30,2	131	57,5
	Hayır	30	29,1	37	45,1	30	69,8	97	42,5
İnternet’te haberleri okumak ve takip etmek	Evet	103	100	81	98,8	34	79,1	218	95,6
	Hayır	0	0	1	1,2	9	20,9	10	4,4

İnternet üzerinden ders almak	Evet	63	61,2	33	40,2	5	11,6	101	44,3
	Hayır	40	38,8	49	59,8	38	88,4	127	55,7
İnternet'te bilgi aramak	Evet	101	98,1	81	98,8	39	90,7	221	96,9
	Hayır	2	1,9	1	1,2	4	9,3	7	3,1
İnternet'ten ürün satışı yapmak	Evet	39	37,9	27	32,9	6	14	72	31,6
	Hayır	64	62,1	55	67,1	37	86	156	68,4

Tablo-6 incelendiğinde İnternet kullanım amaçlarında tüm katılımcılar (n=228) arasında “mesajlaşma” (%99,1), “İnternet'te bilgi aramak” (%96,9), “İnternet'te haberleri okumak ve takip etmek” (%95,6), “görüntülü arama ve konuşmak” (%95,2) “sosyal medya kullanımı” (%93) ve “e-posta göndermek/almak” (%89,5) kullanım amaçlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bulgular İnternet'in iletişim ve bilgi edinme aracı olma özelliğinin tüm yaş gruplarındaki katılımcılar tarafından benimsendiğini göstermektedir.

Yaş grupları arasında İnternet kullanım amaçlarına bağlı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için ki-kare analizi yapılmıştır. Ki-kare analizi yapabilmek için beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'yi aşmaması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2018). Beklenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'yi aşması ve tüm yaş gruplarında %90 civarında kullanım oranları olması nedeni ile “mesajlaşma, İnternet'ten bilgi aramak, görüntülü arama ve konuşma yapmak, haberleri okumak ve takip etmek” kullanım amaçları için ki-kare analizi yapılamamıştır. Ayrıca, 5'in altında frekans ve beklenen değeri bulunan gözenekler içeren “E-posta göndermek/almak, sosyal medya kullanımı ve müzik dinlemek” kullanım amaçları ki-kare analizleri dışında tutulmuştur. Bunların dışında kalan ve ki-kare testine uygun olan 9 adet İnternet kullanım amacı için yapılan ki-kare analizlerinin sonuçları tablo-7'de sunulmaktadır.

Tablo 7*İnternet kullanım amaçlarının yaş gruplarına göre post hoc-ki-kare analizi sonuçları*

Kullanım amaçları	Yaş Grupları /Post-hoc	χ^2	sd	p	Bonferroni p
İnternet'ten alışveriş	35-49 ve 50-64	5,180	1	.023	.069
	50-64 ve 65+	12,212	1	.000	.001
	35-49 ve 65+	31,849	1	.000	.000
İnternet bankacılığı işlemleri	35-49 ve 50-64	2,925	1	.087	.261
	50-64 ve 65+	4,898	1	.027	.081
	35-49 ve 65+	14,437	1	.000	.000
İnternet'ten doktor randevusu	35-49 ve 50-64	1,143	1	.285	.855
	50-64 ve 65+	3,222	1	.073	.219
	35-49 ve 65+	7,999	1	.005	.015
İnternet'ten rezervasyon	35-49 ve 50-64	0,209	1	.648	1.944
	50-64 ve 65+	3,684	1	.055	.165
	35-49 ve 65+	5,776	1	.016	.048
İnternet'ten ürün satışı yapmak	35-49 ve 50-64	0,485	1	.486	1.458
	50-64 ve 65+	5,226	1	.022	.066
	35-49 ve 65+	8,134	1	.004	.012
İnternet'ten TV izlemek	35-49 ve 50-64	0,209	1	.648	1.944
	50-64 ve 65+	8,540	1	.003	.009
	35-49 ve 65+	11,981	1	.001	.003
İnternet'ten video/film izlemek	35-49 ve 50-64	2,596	1	.107	.321
	50-64 ve 65+	13,704	1	.000	.001
	35-49 ve 65+	28,498	1	.000	.000
İnternet'te oyun oynamak	35-49 ve 50-64	5,057	1	.025	.075
	50-64 ve 65+	6,889	1	.009	.027
	35-49 ve 65+	20,699	1	.000	.000
İnternet üzerinden ders almak	35-49 ve 50-64	8,004	1	.005	.015
	50-64 ve 65+	10,917	1	.001	.003
	35-49 ve 65+	29,917	1	.000	.000

Tablo-7'de gösterildiği üzere İnternet kullanım amaçlarından eğlenceye yönelik aktiviteler arasında yer alabilecek “İnternet'te oyun oynama, video/film ve tv izleme” oranlarında 65 yaş ve üstü ile diğer her iki yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p < 0.05$). Tablo-6'daki bulgularda İnternet'te oyun oynadığını belirten katılımcıların oranı 35-49 yaş grubunda %70,9 , 50-64 yaş grubunda %54,9'dur. 65 yaş ve üstündeki katılımcıların ise %30,2'si İnternet'te oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu yaşın ilerlemesiyle birlikte İnternet'i oyun amaçlı kullananların oranının düştüğünü ve bu oranın da istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo-6'da gösterildiği üzere 65 yaş ve üstündeki katılımcıların %51,2'si İnternet'te tv, %62,8'i İnternet'te video/film izlemektedirler. 35-49 yaş grubundaki

katılımcıların %79,6'sı, 50-64 yaş grubundaki katılımcıların %76,8'i İnternet'te tv izlediklerini, 35-49 yaş grubundaki katılımcıların %96,1'i, 50-64 yaş grubundaki katılımcıların %90,2'si İnternet'te video/film izlediklerini belirtmişlerdir. İnternet üzerinden tv, video veya film izleyen 65 yaş ve üstündeki katılımcıların oranı diğer her iki yaş grubuna göre daha düşüktür. Bu oranlarda 65 yaş ve üstü ile diğer her iki yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır ($p<0.05$). Sigrid vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada 65 yaş ve üstü bireylerin televizyon gibi uzun zamandır sahip oldukları teknolojik araçları daha fazla kullandıkları ve yeni teknolojileri ise daha az benimsedikleri belirtilmiştir. Teknolojik ürünlerin daha çok genç kitlelere yönelik tasarlanması ve tasarımlarda yaşlıların bilişsel özelliklerinin göz ardı edilmesi gibi sebeplerden dolayı yaşlı bireylerin yeni teknolojileri daha geç benimsediklerini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Özer ve Sarı, 2018; Özkan ve Purutçuoğlu, 2010). Ayrıca, Kalıncara ve Sarı (2018) tarafından yapılan araştırmada yaşın ilerlemesiyle teknolojiye yönelik olumsuz tutumların arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Enwald vd. (2016) tarafından yapılan çalışmaya göre de 65 yaş ve üstü bireylerin %43,9'u mobil bilgi teknolojilerinin kullanımının kolay olmadığını düşünmektedirler. Teknolojinin karmaşık yapısının yanı sıra yaşın ilerlemesiyle birlikte teknolojiye yönelik olumsuz tutumların artması yeni teknolojilerin benimsenmesine engel olabilir. Bu sebeplerden dolayı İnternet üzerinden tv, video veya film izleyen 65 yaş ve üstündeki katılımcıların oranı 35-49 ve 50-64 yaş gruplarına göre daha düşük olabilir. İnternet üzerinden doktor randevusu ve rezervasyon işlemlerinin kullanımıyla ilgili bulgular da bu yorumu desteklemektedir. Tablo-6'da gösterilen "İnternet üzerinden doktor randevusu" ve "İnternet'ten rezervasyon" kullanım amaçlarına ilişkin oranların 65 yaş ve üstünde sırasıyla %67,4 ve %60,5, 35-49 yaş grubunda ise sırasıyla %87,4 ve %79,6 olduğu bulunmuş ve tablo-7'de gösterildiği üzere bu iki yaş grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. ($p<0.05$). Dolayısıyla, 65 yaş ve üstündeki bireylerin İnternet üzerinden doktor randevusu ve rezervasyon işlemlerini İnternet üzerinden yapmak yerine daha çok alışkın oldukları yöntemler (telefon görüşmesi vb.) ile yapmaya devam ettikleri düşünülmektedir.

Tablo-6'daki bulgulara göre İnternet'ten alışveriş yapan 35-49 ve 50-64 yaş gruplarındaki katılımcıların oranları sırasıyla %88,3 ve %75,6 iken 65 yaş ve üstünde İnternet'ten alışveriş yapan katılımcıların oranı %44,2'dir. Bu oranlara dair ki-kare

analizlerinin verildiği Tablo-7’de “İnternet’ten alışveriş” kullanım amacında 65 yaş ve üstü ile diğer her iki yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0.05$). Tablo-6’da İnternet bankacılığını kullanan 35-49 ve 50-64 yaş grubundaki katılımcıların oranları sırasıyla %83,5 ve %73,2 iken İnternet bankacılığını kullanan 65 yaş ve üstündeki katılımcıların oranı %53,5 olarak bulunmuştur. Tablo-7’de verilen ki-kare analizi sonuçlarına göre İnternet bankacılığı kullanımında 65 yaş ve üstü ile 35-49 yaş grubu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). 65 yaş ve üstündeki katılımcıların İnternet bankacılığını 35-49 yaş grubundaki katılımcılara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha az kullanmasının sebebi dijital beceri eksikliği olabilir. Zira İnternet bankacılığı gibi uygulamalar daha çok teknik beceri gerektirmektedir. İnternet’ten alışveriş ve bankacılık işlemlerinin 65 yaş ve üstü bireyler tarafından daha az kullanılmasının bir diğer sebebi ise güvenlik kaygılarıyla ilgili olabilir. Gatto ve Tak (2008) tarafından yapılan çalışmaya göre yaşlılar İnternet’te güvenlik kaygıları sebebi ile kredi kartı bilgilerini vermek istememektedirler. Özer ve Sarı (2018) tarafından yapılan çalışmada da benzer olarak yaşlı bireylerin İnternet’e duyduğu güvensizlikten dolayı İnternet bankacılığı uygulamalarını kullanmaktan kaçındıkları görülmüştür. Bir başka araştırmaya göre de yaşlı bireylerin İnternet bankacılığını kullanırken en çok karşılaştıkları sorunların başında kullanıcı şifrelerinin unutulması gelmektedir (Yıldırım-Becerikli, 2013). Dolayısıyla, şifrelerin unutulması gibi bilişsel nedenlere dayalı bazı sorunlar da İnternet bankacılığı gibi dijital hizmetlerin yaşlılar tarafından daha az kullanılmasına sebep olabilir.

İnternet üzerinden ders aldığını belirten katılımcıların oranları tablo-6’da gösterildiği üzere 35-49, 50-64 ve 65+ yaş gruplarında sırasıyla %61,2, %40,2 ve %11,6 olarak bulunmuştur. Tüm yaş grupları arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tablo-7’deki ki-kare analizi sonuçlarında görülmüştür ($p<0.05$). “İnternet üzerinden ders almak” kullanım amacına ilişkin bu bulgu yaşın ilerlemesiyle bireylerin İnternet’i eğitim amaçlı daha az kullandıklarını göstermektedir.

Dijital teknolojiler yaşlı bireylere emeklilikten sonra iş gücünde kalabilmelerine olanak vermektedir (Kahyaoğlu ve Kurt, 2017). Yetişkinlerin mevcut ekonomik düzende varlıklarını sürdürebilmelerine katkı sağlayabileceği düşünüldüğü için İnternet üzerinden ürün satışı yapabilme durumları incelenmiştir. Tablo-6 incelendiğinde İnternet’ten ürün satışı yaptığını belirten katılımcıların oranının tüm katılımcılar arasında %31,6 olduğu görülmektedir. Bu oranın 65 yaş ve üstünde diğer iki yaş

grubuna göre en düşük (%14) seviyede olduğu bulunmuş ve 35-49 ile 65+ yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bu yöndeki kullanımların ilerleyen yıllarda yaygınlaşabileceği düşünülmektedir.

Anket formunda katılımcılara hangi sosyal medya uygulamalarını kullandıklarına yönelik bir soru sorulmuştur. Katılımcıların kullandıkları sosyal medya uygulamalarında yaş gruplarına göre bazı farklılıkların olduğu görülmüştür. Buna göre, 35-49 yaş grubundaki bireyler en çok sırasıyla Instagram (%90,3), Facebook (%80,6) ve Twitter (%42,7) uygulamalarını kullanmaktayken 50-64 yaş grubundaki bireyler en çok sırasıyla Facebook (%92,7), Instagram (%82,9) ve Twitter (%53,7) uygulamalarını kullanmaktadırlar. 65 yaş ve üstündeki bireyler ise en çok sırasıyla Facebook (%81,4), Instagram (%62,8) ve Twitter (%39,5) uygulamalarını kullanmaktadırlar. Kalınkara ve Sarı (2019) tarafından yapılan çalışmada da yaşlı bireylerin sosyal medya uygulamalarından en çok Facebook uygulamasını kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Facebook ve Instagram uygulamalarının Twitter'a göre tüm yaş gruplarında ve özellikle 65 yaş ve üstünde daha fazla kullanılmasının sebebi, bu uygulamaların onlara aile bireyleriyle ve yakınlarıyla daha fazla etkileşime girme fırsatı sağlamaları olabilir. Zira 65 yaş ve üstündeki bireylerin en büyük mutluluk kaynağının aileleri ve çocukları olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2019c). Facebook ve Instagram gibi sosyal medya uygulamaları aracılığıyla en büyük mutluluk kaynağı olan aile üyeleri ile iletişimlerini sürdürmeleri, çocuklarının veya torunlarının fotoğraflarını bu uygulamalar üzerinden görebilmeleri mümkün olmaktadır. Oysa Twitter uygulaması belirli bir kelime sınırıyla haber bildirme özelliği olan bir sosyal medya platformudur. Bu özelliklerinden dolayı Twitter'ın özellikle 65 yaş ve üstü katılımcılar tarafından diğer sosyal medya uygulamalarına göre daha az kullanıldığı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Dijital teknolojilerin günümüz dünyasında hayatın her alanını yoğun bir biçimde etkilemesi neticesinde dijital okuryazarlık becerileri tüm bireyler için temel ihtiyaçlardan biri haline gelmiştir. Dijital teknolojilerin yaygın olarak kullanılmadığı bir dönemde dünyaya gelmiş yetişkin ve yaşlıların günümüzün dijital dünyasına uyum sağlamaları açısından dijital okuryazarlık becerilerini geliştirebilmeleri önemli

görülmektedir. Bu anlayışla gerçekleştirilen bu araştırmada 35 yaş ve üstü yetişkinlerin dijital okuryazarlık becerileri teknik boyutuyla ele alınmış ve İnternet kullanma durumları incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak şu sonuçlara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur:

1. İnternet kullanıcısı 228 katılımcı arasından İnternet'i kullanırken en çok yardım alanların 65 yaş ve üstündeki bireyler olduğu görülmüştür. Bu durum 65 yaş ve üstündeki bireylere yönelik dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi amaçlı kurslara ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir.

2. İnternet kullanıcısı 228 katılımcının yaklaşık yarısının (%47,8) dijital becerilerini artırmak amacıyla bir eğitim programına katılmak istemesi ve eğitime katılma isteğinin ileri yaşlardan orta yaşlara doğru artması 35-49 ve 50-64 yaş gruplarındaki bireylerin de mevcut dijital becerilerinden daha fazlasına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

3. İnternet kullanım amaçlarının 35-49, 50-64 ve 65+ yaş gruplarına göre farklılık göstermiş olması, eğitim süreçlerinin tasarlanmasında yaş gruplarına bağlı farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir.

Bu üç sonuç birlikte değerlendirildiğinde 35 yaş ve üstü yetişkinlerin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eğitime ihtiyaç duydukları görülmekte ve öğretim programlarının yaş gruplarına bağlı farklılıklar dikkate alınarak ihtiyaçlara yönelik geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

4. 35 yaş ve üstü tüm katılımcıların %75 ve üzeri oranda İnternet'i iletişim ve bilgiye ulaşma amaçlı kullandıklarının bulunması artık bu becerilerin okullarda öğretilmesi gereken temel beceriler arasına girmesi gerektiğinin önemli bir göstergesidir.

5. İnternet'i bugüne kadar hiç kullanmamış 65 yaş ve üstündeki 11 katılımcının İnternet'i öğrenmeye istekli olmadığı görülmüştür. Bugüne kadar öğrenmeme sebebi olarak ise katılımcılar tarafından "ihtiyaç duymamak" gerekçe olarak belirtilmiştir. Katılımcıların İnternet'e ihtiyaç duymama düşüncelerinin altında farklı nedenler olabileceği için bu konuda derinlemesine araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Bu araştırmada elde edilen veriler temel alınarak şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Bugüne kadar İnternet'i hiç kullanmamış yaşlıların İnternet'i öğrenmek istememe sebeplerinin derinlemesine araştırılabileceği nitel çalışmalar yapılabilir. Nitel

çalışmalar ile yaşlıların sorunlarını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilmek mümkün olabilir.

2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin hayat boyu öğrenme merkezlerinde geliştirilen bilgisayar işletmenliği ve dijital okuryazarlık kurs programlarının hedef kitlesi geniş bir yaş grubunu kapsamaktadır (İsmek, 2020a; İsmek, 2020b). Bu merkezlerde 65 yaş ve üstündeki bireylere yönelik özelleştirilmiş bir kurs programı da bulunmamaktadır. 65 yaş ve üstündeki bireylerin bilgisayar ve İnternet eğitimlerinden fayda sağlayabilmeleri için öğretim tasarımı yaklaşımının esas alınması ve eğitim programlarının yaşlıların yapmak istedikleri etkinliklere, bilişsel ve motor becerilerine göre şekillendirilmesi gerektiğini ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Mayhorn vd., 2004). Dolayısıyla, yetişkinlere ve yaşlılara yönelik yapılacak dijital okuryazarlık eğitimlerinde İnternet kullanım amaçlarındaki ve dijital becerilerdeki yaş gruplarına bağlı farklılıklar dikkate alınarak ihtiyaçlara yönelik öğretim programlarının oluşturulması önerilmektedir.

3. Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji bölümünün öncülüğünde başlatılmış bir proje olan Tazelenme Üniversitesi gördüğü ilgi neticesinde Türkiye'nin birçok iline yayılmış ve günümüzde Antalya, İstanbul, İzmir ve Muğla'daki kampüslerinde 60 yaş ve üstü bireylere yaşam boyu öğrenme felsefesi ile eğitim vermektedir. (Tazelenme Üniversitesi, 2020). Yetişkin ve yaşlıların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak açısından güzel bir örnek teşkil eden Tazelenme Üniversitesi projesi diğer üniversiteler tarafından da örnek alınarak üniversitelerin bünyelerinde yetişkin ve yaşlılar için dijital okuryazarlık, bilgi ve iletişim teknolojileri kursları açılabilir.

4. İlçe belediyeleri tarafından ilçesinde yaşayan 35 yaş ve üstü bireylere farklı ihtiyaçları dikkate alarak dijital okuryazarlık kursları düzenlenebilir.

5. Yaşlı bakım evlerinde üniversitelerle ya da ilgili STK'larla projeler yapılarak, burada kalan yetişkinlere ihtiyaçlarına yönelik bireysel dersler verilebilir.

Kaynaklar

Arun, Ö. (2018). Türkiye'de Yaşlanma Çalışmaları Dün, Bugün, Yarın. Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 8(2), 41-61.

- Bekker, T., Bakker, S., Douma, I., van der Poel, J. ve Scheltenaar, K. (2015). Teaching children digital literacy through design-based learning with digital toolkits in schools. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 5, 29-38.
- Blažič, B.J. ve Blažič, A.J. (2020). Overcoming the digital divide with a modern approach to learning digital skills for the elderly adults. *Education and Information Technologies*, 25, 259–279.
- Bulfin, S. ve North, S. (2007). Negotiating Digital Literacy Practices Across School and Home: Case Studies of Young People in Australia. *Language and Education*, 21(3), 247-263.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı* (24. Basım). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Castilla, C., Botella, C., Miralles, I., Breton-Lopez, J., Dragomir-Davis, A. M., Zaragoza, I. ve Garcia-Palacios, A. (2018). Teaching digital literacy skills to the elderly using a social network with linear navigation: A case study in a rural area. *International Journal of Human-Computer Studies*, 118, 24-37.
- DESI, (2019). *Digital Economy and Society Index Report 2019: Use of internet services.* 02.01.2020 tarihinde https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59977 adresinden erişilmiştir.
- Doğan, N. ve Doğan, İ. (2014). Birinci Tür Hata'nın Kontrolü ve Adımsal (Stepwise) Çoklu Karşılaştırma Testleri. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4 (1), 28-33.
- Enwald, H., Kangas, M., Keranen, N., Korpelainen, R., Huvila, I. ve Jamsa, T. (2016). Opinions and use of Mobile Information Technology Among Older People in Northern Finland-Preliminary Results of a Population Based Study. 79th

ASIS&T Annual Meeting, Proceedings of the Annual Meeting of the Association for Information Science and Technology, 14–18 Oct 2016, Copenhagen, Denmark, vol. 53 (2016).

Eshet, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of educational multimedia and hypermedia*, 13(1), 93-106.

Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York, NY: Wiley Computer Pub.

Hague, C. ve Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. Bristol, United Kingdom: Futurelab.

Hazer, O. ve Kılınç, V. S. (2009). Kırkbeş Yaş ve Üzeri Yetişkinlerin Günlük Yaşamda Teknolojiyi Kullanma Durumlarının İncelenmesi. *Geriatric Dergisi*, 12(2), 82-92.

Heart, T. ve Kalderon, E. (2013). Older adults: Are they ready to adopt health-related ICT?. *International Journal of Medical Informatics*, 82 (11), 209–231.

İsmek (2020a). Bilgisayar İşletmenliği Programı. 14.05.2020 tarihinde <https://www.ismek.ist/tr/branslar.aspx?BransCode=90> adresinden erişilmiştir.

İsmek (2020b). Dijital Okuryazarlık Programı. 14.05.2020 tarihinde <https://www.ismek.ist/tr/branslar.aspx?BransCode=2677> adresinden erişilmiştir.

Kahyaoğlu, Y ve Kurt, A. A., (2017). İleri Yaşta Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kullanımı: Sorunlar ve Öneriler. *Eğitim Teknolojileri Okumaları 2017*, 289-306.

Kalınkara, V. ve Sarı, İ., (2019). Yaşlılarda Sosyal Ağ Kullanımı ve Yalnızlık İlişkisinin Belirlenmesi. *Yaşlı Sorunları Dergisi*, 12(1), 8-19.

- Kalınkara, V. ve Sarı, İ., (2018). Yaşlıların Bilgi Teknolojileri Kullanımı ve Yaşam Doyumu Potansiyel ve Engeller, Ergonomik Yaklaşım. *Journal of Engineering Sciences and Design*, 6(ÖS: Ergonomi 2017), 1–13.
- Kalınkara, V. (2016). *Temel Gerontoloji: Yaşlılık Bilimi* (3. Basım). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kert, S. B., Orhan, F. ve Yılmaz, M. B. (2009). 40 Yaş Üstü Yetişkinlere Yönelik Bilgisayar Eğitimi. 9. Uluslararası Eğitim Teknolojileri Konferansı (IETC2009), Ankara, Türkiye, 6 - 08 Mayıs 2009, 477-487.
- Kimbell-Lopez, K., Cummins, C. ve Manning, E. (2016). Developing Digital Literacy in the Middle School Classroom. *Computers in the Schools*, 33(4), 211-226.
- Gatto, S. L. ve Tak, S. H. (2008). Computer, Internet, and E-mail Use Among Older Adults: Benefits and Barriers. *Educational Gerontology*, 34(9), 800-811.
- Görgün-Baran, A., Koçak Kurt, Ş. ve Serdar Tekeli, E. (2017). Yaşlıların Dijital Teknolojileri Kullanım Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 45, 1-24.
- Martin, A. (2005). DigEuLit–a European framework for digital literacy: a progress report. *Journal of eLiteracy*, 2(2), 130-136.
- Marsh, J. (2005). *Popular culture, new media and digital literacy in early childhood*. New York, NY: Psychology Press.
- Mayhorn, C. B., Stronge, A. J., McLaughlin, A. C. ve Rogers, W. A. (2004). Older Adults, Computer Training, and The Systems Approach: A Formula For Success. *Educational Gerontology*, 30(3), 185-203.
- Milward, P. (2003). “The „grey digital divide“: Perception, exclusion and barriers of Access to the Internet for older people”, *First Monday*, 8(7).

- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & Education, 59(3)*, 1065-1078.
- Pruchno, R. (2017). International Aging: Spotlighting the Spotlights. *The Gerontologist, 57(3)*, 392- 395.
- Porat, E., Blau, I. ve Barak, A. (2018). Measuring digital literacies: Junior high-school students' perceived competencies versus actual performance. *Computers & Education, 126*, 23-36.
- Olson, K. E., O'Brien, M. A., Rogers, W. A., ve Charness, N. (2011). Diffusion of technology: Frequency of use for younger and older adults. *Ageing International, 36(1)*, 123–145.
- Özer, İ. ve Sarı, İ. (2018). Yaşlı Bireyler İçin Web Sayfaları Tasarımının Ergonomik Açıdan İncelenmesi. *Ergonomi, 1(3)*, 148 - 155.
- Özkan, Y. ve Purutçuoğlu, E. (2010). Yaşlılıkta Teknolojik Yeniliklerin Kabulünü Etkileyen Sosyalizasyon Süreci. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 6(23)*, 37-46.
- Özkul, M. ve Kalaycı, I. (2015). Türkiye’de Yaşlılık Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları, 52(2)*, 259-290.
- Özyurt-Cengiz, B., Eser, E., Çoban G., Akdemir, S. N., Karaca, İ. ve Karakoç, Ö. (2007). Manisa Muradiye bölgesindeki yaşlıların yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Geriatrics, 10(3)*, 117-123.
- Sigrid, N. W. V., Angelo, M. G. E. F. A., Helianthe, S. M. K., Thierry, T., Pieter, Z. ve Jan-Willem, J. L. (2017). Technology use by older adults in the Netherlands and its associations with demographics and health outcomes. *Assistive Technology, 29(4)*, 188-196.

- Tazelenme Üniversitesi (2020). Kuruluş Öyküsü. 15.05.2020 tarihinde <https://www.tazelenme.com/hakkinda> adresinden erişilmiştir.
- Terkeş, N. ve Bektaş, H. (2016). Yaşlı Sağlığı ve Teknoloji Kullanımı. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(4), 153-159.
- Tekedere, H. ve Arpacı, F. (2016). Orta Yaş ve Yaşlı Bireylerin İnternet ve Sosyal Medyaya Yönelik Görüşleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20(2), 377-392.
- Tirado-Morueta, R., Aguaded-Gomez, J. I. ve Hernando-Gomez, A. (2018). The socio-demographic divide in Internet usage moderated by digital literacy support. *Technology in Society*, 55, 47-55.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye’de Yaşlılık ve Yaşlanmak*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- TÜİK (2018). Nüfus projeksiyonları 2018-2080. 07.08.2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/ZipGetir.do?id=30567> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2019a). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. 07.08.2020 tarihinde <http://tuik.gov.tr/ZipGetir.do?id=30574> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2019b). İstatistiklerle Yaşlılar. 07.08.2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/ZipGetir.do?id=33712> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2019c). Yaşam Memnuniyeti Araştırması. 07.08.2020 tarihinde <http://tuik.gov.tr/ZipGetir.do?id=33729> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2019d). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi. 06.08.2020 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 adresinden erişilmiştir.
- UN (2019). United Nations, World Population Prospects 2019. 18.12.2019 tarihinde https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf

Yıldız Journal of Educational Research, 2020, 5(1), 1-26
adresinden erişilmiştir.

Vroman, K. G., Arthanat, S. ve Lysack, C. (2015). "Who over 65 is online?" Older adults' dispositions toward information communication technology. *Computers in Human Behavior*, 43, 156–166.

Walton, G. (2016). "Digital Literacy" (DL): Establishing the Boundaries and Identifying the Partners, *New Review of Academic Librarianship*, 22(1), 1-4.

WHO (2002). Active Ageing A Policy Framework. 17.12.2019 tarihinde https://www.who.int/ageing/publications/active_ageing/en/ adresinden erişilmiştir.

Yıldırım-Becerikli, S. (2013). Kuşaklararası İletişim Açısından Yeni İletişim Teknolojilerinin Kullanımı: İleri Yaş Grubu Üzerine Bir Değerlendirme. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(44), 19-31.

Yontar, A. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 815-824.